

Tidlige dansk-japanske kulturelle forbindelser som led i udviklingen af nationalidentitetsmarkører

Forfatteren har formået at fortælle en god historie, som også vil kunne fascinere læsere uden for forskningsverdenen og kredsen af særligt Japan-interesserede

Nagashima Yoichi: De dansk-japanske kulturelle forbindelser 1600-1873. København: Museum Tusulanums Forlag. 2003. 581s. 398 kr.

Af Annette Skovsted Hansen

Nagashima har skrevet en meget spændende, omfangsrig og detaljeret bog om dansk-japanske kulturelle forbindelser i den knap trehundredårige periode fra 1600-1873. Bogen er en gennemgang af "den komplicerede og multidimensionelle akkumulationsproces af viden om hinanden" og en beskrivelse af "hvordan det læste og det hørte blev konfronteret og sammenlignet med det set og oplevede, og siden [blev] udkrystalliseret som et mere eller mindre fast billede af hinandens kultur." Dette mål indfrier bogen, samtidig med at den giver et indblik i, hvordan billederne af landenes egen kultur udvikledes sideløbende i samme periode. Nagashima kortlægger beskrivelser, breve og andet mate-

riale, som dokumenterer japaneres tilstedeværelse i Danmark og danskeres besøg i japanske farvande og på de japanske øer samt omfanget af forudgående kendskab til hinanden, typisk baseret på gengivelser af hollandske tekster. De mange tidligere ubeskrevne og ubenyttede kilder både på japansk og dansk giver læseren helt nye oplysninger om tidlige dansk-japanske kulturelle forbindelser, defineret som bredere end officielt økonomiske og diplomatiske forbindelser.

Sammenstillingen af citater fra forskelligartede kilder tydeliggør, at etableringen af de kulturelle forbindelser var en længerevarende proces. Nagashima refererer i sin indledning til misforståelser og misoversættelser som afgørende for processens udvikling. Det er imidlertid også iøjnefaldende, at henholdsvis dansk og japansk national identitetsdannelse foregik sideløbende med udviklingen i møderne mellem repræsentanter fra de to nationer. Dette forklarer delvist, at Spangberg, den første navngivne dansker, ikke identificerede sig selv primært som dansker, men som russisk kaptajn – og tilsvarende at skibbrudne japanere ikke havde et helt arsenal af markører af national identitet at skilte med i Europa i det tidlige 1800-tal. Således giver bogen også et indblik i vekselvirkningen mellem kulturmøder og de lokale nationsdannelsesprocesser i Danmark og Japan.

Mytedannelser

Bogen er inddelt i syv kapitler, hvis titler alene fortæller en historie om forestillinger om og møder med hinanden, der udvikler sig til et begyndende samarbejde og skabelsen af en myte. I første kapitel, "At forestille sig på afstand", indleder Nagashima med en beskrivelse af Danmarks tidligste, forfejlede forsøg på at nærme sig Japan og den viden om Danmark, der fandtes i Japan i perioden indtil 1732. I andet kapitel, "Nærved men ikke helt", får vi indblik i omstændighederne omkring den første navngivne dansker Martin Spangbergs møde med japanere i 1739. I det følgende kapitel, "Bare set det og været der", følger læseren de fire japanske skibbrudne, som opholder sig en måned i Københavns havn på et russisk skib i 1803 og et dansk skib under hollandsk flag i Nagasaki havn fire år senere.

Samtidig med de mere hyppige tilnærmelser mellem danskere og japanere voksede også antallet af oplysninger, som de to lande havde indsamlet om hinanden.

I kapitel fire, "Fra afvisning til accept," tager den danske kontreadmiral Bille initiativ til at oprette diplomatiske forbindelser med Japan, men bliver afvist, og heller ikke i 1862 har Danmark heldet med sig. To år senere var to japanske studerende i Sønderborg for at observere moderne krigsførelse, og således bliver de oplysninger, man indhentede fra begge sider, til stadighed mere konkrete. I kapitel fem, "Båndet knyttes", beskriver Nagashima, hvordan Danmark som det sidste land, inden *Tokugawa-shogunen* trådte tilbage, fik en traktat med Japan. Kapitel seks, "Samarbejdet indledes", er en introduktion til en længere række af mere eller mindre indflydelsesrige japanere og danskere, som mødtes og nedfældede deres indtryk af forskellige konkrete forhold i henholdsvis Danmark og Japan. Kapitel syv, "Myten dannes", er en gennemgang af den japanske *Iwakura*-missions rapport og personlige beretninger fra besøget i Danmark i april 1873. Ifølge Nagashima fandt den gensidige mytedannelse i dansk-japanske kulturelle forbindelser sted i forbindelse med *Iwakura*-missionens besøg i Danmark (s.10). Noget overraskende er mytens skabelse sidste led i processen. Nagashima forklarer dette ved at understrege, at mytedannelse sker, når gentagelsen af misoversættelser har medført, at oplysningerne tages for givet. "Både gentagne 'citer' fra den anden kultur og kollektive 'misforståelser' af samme forvandler sig således til, og får status som, et alment anerkendt syn på hinandens kultur" (s. 9-10).

Processens aktører

Den gentagne brug af passiv i kapitelnavnene står i skarp kontrast til de mange navngivne aktører i udformningen af de kulturelle forbindelser mellem Japan og Danmark. Nagashima introducerer læseren til rigdommen i personlige beretninger nedfældet af en lang række personer, der alle medvirkede til tidlig kulturforståelse og -misforståelse. Bogens hovedtese er, at japanere og danskere kun langsomt begyndte at blive bevidste om hinanden op til 1873. Nagashima understreger med ord som forestillinger og myter og med mange eksempler på møder, hvor det ikke lod til at stå de involverede parter klart, at de stod foran repræsentanter for deres respektive lande, at dansk-japanske kulturelle forbindelser etableredes over lang tid, rigt gødet af misforståelser og fejlfortolkninger. Forståelsen af 'den anden' var desuden inspireret af nye definitioner af national identitet og nationale grænser. Nagashima beskriver levende, hvordan de første møder mellem enkeltpersoner fra de to lande forløb, uden at parterne tilsyneladende var opmærksomme på de andres nationalitet. Japanerne, der mødte Martin Spangberg i 1739, synes ikke at have forbundet ham med det Danmark, som var beskrevet i japanske geografibøger, og Nagashima har ikke kunnet finde spor af danske indtryk af de fire japanere, som i 1803 vandrede rundt i Københavns gader. Til gengæld afspejler Carl Normanns skildring af hans rejse fra Yokohama til Tokyo i 1874 (p372 ff) og *Iwakura* delegationens officielle rapport og deltagernes egne optegnelser fra besøget i Danmark i 1873 (s. 415 ff.) opmærksomhed og interesse. Den gensidige interesse eksemplificeres også ved beskrivelsen

af Store Nordiske Telegraf-Selskabs meget jordnære og konkrete virke i Japan.

Fortællingen i citaterne

Bogens to hovedstyrker er for det første de mange citater fra samtidige kilder og for det andet den gode, nuancerede historie. Citaterne er overvejende velvalgte, til tider lidt for lange, men også ofte blot én rammende sætning fundet i lange tekster om andre emner, og det vidner om forfatterens store og vedholdende arbejde med at søge efter alt, hvad der kunne berige vores forståelse af emnet. Citaterne bidrager til at levendegøre og nuancere fortællingen. På trods af og til tider på grund af de fascinerende nuancer fremstår den røde tråd i fortællingen klart fra begyndelsen af bogen til slutningen knap femhundrede sider senere.

Kilderne inkluderer kort, skolegeografibøger, rejsefortællinger, søfolks beretninger, avisartikler og officielle rapporter. Forfatteren har anlagt en velovervejet kildekritisk vinkel på det meget omfattende, afvekslende og alsidige kildemateriale. Kilderne fortæller mange gode historier om udveksling og misforståelser igennem sammensætningen af de mange samtidige og parallelle beskrivelser, som Nagashima med stor omhu har udvalgt, gengivet og analyseret. Bogen indeholder en lang række farverige illustrationer og flotte samtidige kort. Meget af det benyttede kildemateriale har ikke tidligere været udgivet, og bogen udgør således også en guldgrube af materiale til videre forskning inden for emnet.

Denne velskrevne bog er et meget kærkomment bidrag til det lille udvalg af forskningslitteratur om Japan forfattet på dansk. Samtidig har Nagashima formået at fortælle en god historie, som vil kunne fascinere læsere uden for kredsen af særligt Japan-interesserede og uden for forskningsverdenen. Nagashimas beherskelse af det danske sprog og fortællingens kunst kan være en inspiration for mange andre forskere.

Annette Skovsted Hansen er lektor ved Østasiatisk Afdeling, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.